VEDOMOSTNÁ EKONOMIKA – REGIONÁLNE DISPARITY V KONTEXTE KOHÉZNEJ POLITIKY V PODMIENKACH SR

Eva Rajčáková, Angelika Švecová

Abstract

This paper aims through selected indicators of R&D and economic efficiency to highlight the evolution of regional disparities in strategic priority 2. Knowledge economy in the context of spending of EU funds in the programming period 2007-2013 in the regions of Slovakia.

Keywords: regional disparities, EU cohesion policy, National Strategic Reference Framework 2007 – 2013, knowledge economy, regions of Slovakia

Úvod

Významným znakom regionálnej štruktúry Slovenska sú regionálne rozdiely. V transformačnom období sa regióny s rozdielnym potenciálom, predpokladmi a „schopnosťou“ reagovať na podmienky trhovej ekonomiky rozvíjali diferencovane. Významný vplyv mali aj tendencie globálneho svetového vývoja, ktoré v čase finančnej a hospodárskej krízy negatívne ovplyvnili nielen vývoj a stav makroekonomického a sociálneho prostredia, ale aj rozvoj regiónov. Výsledkom komplexu zložitých procesov je priestorovo diferencovaná regionálna štruktúra Slovenska s regionálnymi rozdielmi a znakmi polarizácie. Jednou z možností, ako „zastaviť“ alebo zmierniť prehlbovania regionálnych disparít je cieľená a účinná regionálna politika, ktorá je, okrem efektívneho využívania endogénnych regionálnych potenciálov a zdrojov, spojená s využívaním nástrojov kohéznej politiky EÚ 2007 – 2013. Kohézna politika je v súlade s platnými cieľmi, nástrojmi a programovými dokumentmi cieľená na riešenie identifikovaných kľúčových disparít a podporu rozvoja troch hlavných oblastí - 1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť, 2. Vedomostná ekonomika a 3. Ľudské zdroje v územne oprávnených regiónoch.

Ciele, použité metódy a zdroje

Cieľom príspevku je v súlade so strategickou prioritou Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 (ďalej „NSRR 2007 – 2013“) 2. Vedomostná ekonomika poukázať na vývoj regionálnych disparít v kontexte vyčerpaných finančných prostriedkov kohéznej politiky EÚ. Tie sú v procese implementácie projektov v rámci operačných programov alokované v regiónoch Slovenska. Observačnými jednotkami sú oprávnené kraje Slovenska a skúmaným

obdobím roky 2007 a 2013, teda začiatok programového obdobia a stav pokročilej implementácie operačných programov (ďalej „OP“) - OP Výskum a vývoj (ďalej „OPVaV“), OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (ďalej „OPKaHR“), OP Informatizácia spoločnosti (ďalej „OPIS“) a OP Bratislavský kraj (ďalej „OPBK“), z ktorých je v rámci špecifických priorít podporovaná strategická priorita NSRR 2007 – 2013. - 2. Vedomostná ekonomika.

Pre stanovenie regionálnych disparít boli použité oficiálne štatistické dáta ŠÚ SR. Údaje o čerpaní finančných prostriedkov sú zo zdrojov Centrálného koordinačného orgánu (ďalej „CKO“).

Výber indikátorov pre stanovenie regionálnych disparít vychádza z tematického zamerania strategických a špecifických priorít NSRR 2007 – 2013. Pre hodnotenie parciálnej oblasti Výskum a vývoj sme použili indikátory - podiel domácností s prístupom na internet (%), podiel výdavkov na výskum a vývoj z regionálneho HDP (%), počet zamestnancov vo výskume a vývoji na 1000 obyvateľov; pre parciálnu oblasť Ekonomickú výkonnosť indikátory - regionálny HDP na obyvateľa v b.c. v parite kúpnej sily, miera zamestnanosti (%), priemerná nominálna mesačná mzda (€), tržby za vlastné výkony a tovar v priemysle (mil. €), stavebná produkcia (mil. €), fyzické osoby - podnikatelia na 1000 obyvateľov, subjekty malého a stredného podnikania s počtom 0 - 249 zamestnancov na 1000 obyvateľov. Vybrané indikátory v zmysle NSRR 2007 – 2013 korešpondujú s merateľnými ukazovateľmi strategickej priority 2. Vedomostná ekonomika a jej špecifických priorít ako aj relevantných operačných programov. Zároveň sú východiskom pre stanovenie regionálnych disparít v predmetnej oblasti. V rámci hodnotenia jednotlivé kraje mohli teoreticky dosiahnuť maximálny počet 1000 bodov.

Na hodnotenie regionálnych disparít bola použitá metóda dynamickej medziregionálnej komparácie. Pozícia krajov v regionálnej štruktúre Slovenska je podložená multikriteriálnym rozhodovaním s použitím bodovej metódy. Základom analýzy je matica Z, ktorej riadky zodpovedajú jednotlivým alternatívam a stĺpce jednotlivým hodnotiacim kritériám. Pre porovnanie údajov sú všetky kritériá transformované podľa vzťahu:

$$R_{ij} = \frac{\max z_{ij}}{z_{ij}}, \text{ kde } \max z_{ij} = \text{maximálny prvok v danom stĺpci, } z_{ij} = \text{pôvodný prvok v danom stĺpci.}$$

Následne boli jednotlivé prvky transformované tak, aby nadobúdali hodnoty od 0 po 1. Normalizácia bola vykonaná na podľa vzťahu:

$$r_{ij} = \frac{z_{ij} - d_j}{h_j - d_j}, \text{ kde } d_j = \text{minimálny prvok v danom stĺpci, } h_j = \text{maximálny prvok v danom stĺpci.}$$

Po maximalizácii, normalizácii a pridelení bodových hodnôt bola určená pozícia krajov v regionálnej štruktúre Slovenska v oblasti Vedomostná ekonomika.

Pre určenie veľkosti regionálnych disparít boli použité štandardné nástroje (priemerná hodnota, variačné rozpätie, smerodajná odchýlka, Giniho koeficient), používané na meranie nerovností. Získané bodové skóre následne umožnilo typizáciu oprávnených regiónov - krajov Slovenska v oblasti Vedomostná ekonomika.

Analýza čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov (ďalej „ŠF“) vychádza z údajov CKO k 30.12.2013. Realizované výdavky v členení podľa prioritných osí a opatrení OP, zameraných na podporu strategickej priority 2. Vedomostná ekonomika boli pomerne rozpočítané na úrovni krajov Slovenska podľa počtu obyvateľov a územnej oprávnenosti. Do hodnotenia a analýzy nebol začlenený OP Technická pomoc a opatrenia technickej pomoci, obsiahnuté v jednotlivých OP.

Grafickým výstupom sú mapy spracované v programe ArcGIS.

Teoretické východiská problematiky regionálnych disparít a kohéznej politiky EÚ v programovom období 2007 – 2013 v podmienkach SR

Problematika regionálnej štruktúry a s ňou spojených regionálnych disparít sa stala aktuálnou od začiatku transformačného obdobia. Podľa Korca (2005, p. 12) príčinu rastúceho záujmu o regionálnu štruktúru je „potrebné spájať s otázkami územnej diferenciácie, teda s každodennými problémami ekonomického a sociálneho života regiónov.“ Matlovič a Matlovičová (2005, p. 66) konštatujú, že predmetom geografických výskumov sa regionálne disparity stali najmä „v súvislosti so skúmaním transformácie geografickej organizácie, ku ktorej dochádza pod vplyvom spoločensko-ekonomických zmien a globalizačných procesov v ostatných 15 rokoch“. Michaeli a kol. (2010, p. 173) podčiarkujú prehlbovanie regionálnych disparít ako „sprievodného javu transformačného procesu“ a poukazujú na úzku korelačnú väzbu regionálnych disparít „s koncentráciou sociálnych a ekonomických problémov, ktoré sa prejavujú v priestorovej diferenciácii rozvinutých a zaostávajúcich regiónov.“ Podobný názor v spojitosti s vývojom regionálnej štruktúry Slovenska vo svojich prácach uvádzajú aj Rajčáková, Švecová (2002, 2011). Viacerí autori (Gajdoš, 2005, p. 26, Buček et al., 2010, p. 116, Rajčáková, 2009, p. 99 a i.) poukazujú na diferencovaný vplyv rôznych faktorov na formovanie regionálnych disparít a vyzdvihujú závislosť regionálnych disparít od „rozvojových disponibilít a rozdielnych pozícií, z ktorých regióny vstupovali do transformačného procesu“.

Samotné chápanie regionálnych rozdielov nie je jednotné. Matlovič, Matlovičová (2011, p. 9) chápu regionálne disparity ako „rozdiely v stupni sociálno-ekonomického rozvoja regiónov, ktoré sú dôsledkom jeho nerovnomernosti.“ Ďalší autori (Korec, 2005, Rajčáková, 2009, Buček et al., 2010, Gorzelak a Kuklinski 1992 In Buček et al., 2010 a i.), vzhľadom na úlohu a význam národnej a predovšetkým európskej podpornej politiky, spájajú hlavný

cieľ, ktorým je zmiernovanie regionálnych disparít so štátnou a európskou regionálnou politikou. Za najvýznamnejší exogénny faktor súčasného obdobia, ktorý môže ovplyvniť stav regionálnych disparít považujú európsku regionálnu politiku v zmysle využívania jej podporných finančných prostriedkov (fondov), ktoré sa implementujú v súlade s pravidlami a podmienkami programových dokumentov 2007 – 2013 s cieľom vyrovnávať sociálno-ekonomickú úroveň regiónov a zmiernovať regionálne disparity.

V nadväznosti na vytýčený cieľ programového dokumentu NSRR 2007 – 2013, ktorým je „do roku 2013 výrazne zvýšiť výkonnosť a konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky a regiónov, zabezpečiť rast zamestnanosti pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“ (NSRR 2007 – 2013, p. 67) je rozvojová stratégia postavená na troch strategických prioritách - 1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť, 2. Vedomostná ekonomika a 3. Ľudské zdroje, ktoré sa naplňajú prostredníctvom finančnej podpory projektov, implementovaných v rámci OP. Stratégia, priority a ciele NSRR 2007 – 2013 sú implementované z 11 OP. Vyhodnotenie úspešnosti čerpania v rôznych fázach implementačného procesu je témou záujmu viacerých autorov (Rajčáková, Švecová, 2012, Kramáreková, 2010, 2014 a i.).

Vzhľadom na zameranie a cieľ príspevku pozornosť budeme venovať tým OP, ktoré prispievajú k naplneniu strategickej priority 2. Vedomostná ekonomika, teda OPVaV, OPIS, OPKaHR a OPBK. V súlade s cieľmi kohéznej politiky, prioritnými osami a opatreniami príslušných OP finančné prostriedky „smerujú“ do krajov Slovenska formou implementácie konkrétnych projektov.

Regionálne disparity v oblasti Vedomostná ekonomika

Vedomostná ekonomika zohľadňuje indikátory, ktoré vyjadrujú stav parciálnych oblastí Výskum a vývoj a Ekonomická výkonnosť podľa krajov SR. Podľa indikátorov je zrejмый nárast podielu domácností s prístupom na internet vo všetkých krajocho Slovenska, najvýraznejšie v Žilinskom (rok 2007 40,9 %, rok 2012 76,8 %, + 35,9 percentuálnych bodov) a Trnavskom (rok 2007 36,5 %, rok 2012 74,1 %, + 37,6 percentuálnych bodov) kraji, s najvyšším podielom v Bratislavskom kraji (84 %).

K rozvoju vedomostnej ekonomiky prispieva výskum a vývoj. Napriek rastúcemu objemu financovania výskumu a vývoja v posledných rokoch, podiel výdavkov z regionálneho HDP nedosahuje na celoštátnej (rok 2007 0,38 %, rok 2010 0,52 %) a regionálnej úrovni (tab. 2) priemer EÚ (cca 2 %). Regionálne rozdiely odrážajú pretrvávajúcu a silnú koncentráciu odvetvovo diverzifikovaných vedecko-výskumných inštitúcií a kapacít v hlavných výskumných centrách, na vysokých školách a v súkromnom sektore v Bratislavskom (1,14 % regionálneho HDP), Košickom (0,71 %) a Trenčianskom (0,74 %) kraji. V Bratislavskom kraji sa koncentruje 23,42 % zamestnancov výskumu a vývoja SR, kým v ostatných

krajoch sa zamestnanosť vo výskume a vývoji podieľa od 1,49 % (Prešovský) do 5,34 % (Košický) na celkovej zamestnanosti.

Hodnoty sledovaných ukazovateľov sa v parciálnej oblasti Výskum a vývoj zlepšili vo všetkých krajoch, avšak použité nástroje na meranie nerovností poukazujú na nárast regionálnych disparít (tab. 1), ktorý je spôsobený výrazne dominantnou pozíciou Bratislavského kraja.

Tab. 1: Vedomostná ekonomika – regionálne disparity (počet bodov)

Table 1: Knowledge economy – regional disparities (points)

Kraj	Rok 2007			Rok 2012		
	Parciálna oblasť		Spolu	Parciálna oblasť		Spolu
	Výskum a vývoj	Ekonomická výkonnosť		Výskum a vývoj	Ekonomická výkonnosť	
Bratislavský	300,0	700,0	1000,0	300,0	700,0	1000,0
Trnavský	24,6	254,9	279,5	71,9	221,3	293,2
Trenčiansky	140,5	178,8	319,3	117,8	154,1	271,9
Nitriansky	103,2	127,2	230,4	64,9	142,3	207,1
Žilinský	51,7	214,7	266,4	94,7	213,0	307,7
Banskobystrický	23,9	68,7	92,6	20,0	87,1	107,1
Prešovský	55,1	80,9	136,0	37,6	70,0	107,6
Košický	148,2	101,2	249,4	147,3	81,1	228,5

Zdroj: ŠÚ SR 2014, výpočty autorov

Druhou skupinou sú indikátory pre vyhodnotenie parciálnej oblasti Ekonomická výkonnosť. Podľa HDP na obyvateľa v bežných cenách v parite kúpnej sily (ďalej „HDP na obyv. v b. c. PKS“) nadpriemernú hodnotu dosahujú Bratislavský (43 063,28 b. c. PKS, 241,05 % priemeru SR) a Trnavský (20 078,22 b. c. PKS, 112,89 %) kraj, podiel ostatných krajov sa pohybuje od 56,78 % (Prešovský) do 88,59 % (Žilinský) priemeru SR.

Výkonnosť regionálnej ekonomiky sa prejavuje vo výške priemernej nominálnej mesačnej mzdy a miere zamestnanosti obyvateľstva vo veku 15-64 rokov. Výška priemernej nominálnej mzdy je priestorovo výrazne diferencovaná, s najvyššou mzdou v Bratislavskom (1 029 €) a najnižšou v Prešovskom (613 €) kraji. Miera zamestnanosti obyvateľstva vo veku 15-64 rokov je podľa krajov priestorovo diferencovaná od 53,6 % (Košický) do 71,6 % (Bratislavský). V priestorovom rozložení tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle na 1 000 obyvateľov regionálne rozdiely vyjadrujú koncentráciu odvetvovo diverzifikovaných subjektov priemyslu s vyššou pridanou hodnotou v Bratislavskom (49 215,72 tis. €, Trnavskom (20 644,60 tis. €) a Žilinskom (17 667,98 tis. €) kraji. Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami na 1 000 obyvateľov je najvyššia v Bratislavskom (1853,85 tis. €, Žilinskom (384,67 tis. €) a Košickom (392,82 tis. €) kraji. Rozvinuté podnikateľské prostredie podľa

počtu subjektov malého a stredného podnikania a počtu fyzických osôb - podnikateľov je v Bratislavskom (58,2 tis. na 1 000 obyv.) kraji, kým v ostatných krajoch je to od 13 tis. (Trenčiansky) do 16,7 tis. na 1 000 obyvateľov (Košický).

Smerodajná odchýlka a Giniho koeficient podľa indikátorov ekonomickej výkonnosti vypovedajú o zmierňovaní regionálnych disparít (tab. 2).

Tab. 2: Vedomostná ekonomika - variačné rozpätie, priemerná hodnota, smerodajná odchýlka a Giniho koeficient

Table 2: Knowledge economy - variance, mean, standard deviation and Gini index

Parciálna oblasť Ukazovateľ	Rok 2007				Rok 2012			
	1	2	3	4	1	2	3	4
Výskum a vývoj								
Podiel domácností s prístupom na internet (%)	45,8	17,6	6,0	0,1363	75,4	18,9	5,2	0,0998
Výdavky na výskum a vývoj – podiel z regionálneho HDP (%)	0,4	0,7	0,2	0,3625	0,5	0,9	0,3	0,3656
Počet zamestnancov vo výskume a vývoji na 1000 obyv.	4,5	16,3	5,0	0,5106	5,2	21,3	6,6	0,5645
Ekonomická výkonnosť								
Regionálny HDP na obyv. (v b. c.) PKS (1)	17404,2	30526,4	8925,9	0,2936	18382,6	32959,6	9689,8	0,2930
Miera zamestnanosti (%)	61,1	18,1	5,6	0,1144	60,2	18,0	5,4	0,1118
Priemerná nominálna mesačná mzda (€)	698,2	467,0	136,8	0,1493	843,6	444,0	125,5	0,1296
Tržby za vlastné výkony a tovar v priemysle (mil. €)	8645,7	22242,6	6658,7	0,4304	10281,4	26364,7	7851,9	0,4259
Stavebná produkcia (mil. €)	660,8	898,1	271,8	0,2703	601,8	973,9	295,1	0,2988
Fyzické osoby - podnikatelia na 1 000 obyv.	74,9	48,8	13,3	0,1566	72,5	46,7	12,8	0,1579
MSP (0 - 249 zamestnancov) na 1000 obyv. (2)	19,3	39,7	12,5	0,3064	31,4	76,6	24,2	0,3484

Vysvetlivky: (1) (v b. c.) PKS - (v bežných cenách) v parite kúpnej sily, (2) subjekty malého a stredného podnikania (0 - 249 zamestnancov) na 1000 obyv., 1 priemerná hodnota, 2 variačné rozpätie, 3 smerodajná odchýlka, 4 Giniho koeficient

Zdroj: ŠÚ SR 2014, výpočty autorov

Aj keď sa hodnota viacerých indikátorov, použitých na hodnotenie oblasti Vedomostná ekonomika zlepšila, pozícia krajov a priestorové rozloženie regionálnych disparít zostáva naďalej zachované. Prvú skupinu tvoria kraje (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Žilinský) s priaznivými predpokladmi pre rozvoj vedomostnej ekonomiky. Regionálna štruktúra už čiastočne odráža projektovú podporu v rámci kohéznej politiky EÚ v programovom období 2007 – 2013, ktorá sa pozitívne, aj keď diferencovanou mierou, prejavuje na hodnotách analyzovaných indikátorov a bodovom skóre niektorých krajov (tab. 1, mapa 1). Najvyšší počet bodov a prvú pozíciu v oboch rokoch dosiahol Bratislavský kraj s maximálnym počtom 1 000 bodov. V porovnaní s rokom 2007 sa posilnila pozícia Trnavského (rok 2007 279,5, rok 2012 293,2 bodov) a Žilinského (rok 2007 266,4 a rok 2012 307,7 bodov) kraja, ktoré spolu s Trenčianskym krajom tvoria pomerne stabilnú „základňu“ vedomostnej ekonomiky v centrálnej časti považskej rozvojovej osi. Výskum a vývoj je tu predovšetkým zameraný na nosné aktivity regionálnej ekonomiky s významným podielom výskumu na vysokých školách. Druhú skupinu tvoria Košický (228,5 bodov) a Nitriansky (207,1 bodov) kraj, kde v porovnaní s rokom 2007 prišlo k miernemu poklesu hodnoty bodového skóre (tab. 1), čo je spôsobené najmä výrazným poklesom objemu tržieb v priemysle a stavebnej produkcii v dôsledku negatívnych dopadov krízového vývoja na regionálne hospodárstvo. Ku krajom s najnižším počtom bodov patria Prešovský a Banskobystrický kraj (zhodne 107, tab. 1, mapa 1), čo je výsledkom poklesu počtu bodov v oboch parciálnych oblastiach (tab. 1).

Mapa 1: Vedomostná ekonomika – regionálne disparity

Map 1: Knowledge economy – regional disparities

Zdroj: ŠÚ SR 2014, výpočty autorov

Čerpanie štrukturálnych fondov na podporu strategickej priority

2. Vedomostná ekonomika

Príspevky ŠF sa koncentrovali na projekty, ktoré zatraktívnia podmienky na realizáciu a rozvoj inovačných aktivít globálnych korporácií a budú stimulovať domáce inovačné kapacity k vytváraniu a rozvíjaniu konkurencieschopných inovačných klastrov. Dôležitým faktorom podpory vedomostnej ekonomiky je aj modernizácia infraštruktúry vysokých škôl s cieľom zvýšiť úroveň vzdelávacieho procesu. K zníženiu administratívneho zaťaženia občanov významne prispieva efektívna elektronická verejná správa. Intervencie sú zamerané na modernizáciu štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy prostredníctvom informačno-komunikačných technológií, s cieľom zvýšiť kvalitu ponuky, transparentnosť a efektívnosť verejných služieb poskytovaných občanom a podnikateľom.

Podporené aktivity sa realizujú v rámci špecifických priorít *2.1 informatizácia spoločnosti, 2.2 výskum a vývoj, 2.3 infraštruktúra vysokých škôl a 2.4 podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb najmä prostredníctvom inovácií.*

Výdavky na podporu vedomostnej ekonomiky tvorili 22 % objemu realizovaných výdavkov (1,54 mld. €). Najvyšší objem finančných prostriedkov smeroval na podporu konkurencieschopnosti podnikov a služieb (576,4 mil. € 37,5 %), výskumu a vývoja (438,9 mil. € 28,5 %), informatizácie spoločnosti (319,5 mil. € 20,7 %), budovanie a modernizáciu infraštruktúry vysokých škôl s celkovým objemom realizovaných výdavkov 203,3 mil. € (13,2 %; k 31.12.2013, CKO; graf 1).

Strategická priorita 2. Vedomostná ekonomika je podporovaná z OPVaV, OPKaHR, OPIS a OPBK.

Najviac finančných prostriedkov bolo realizovaných v Bratislavskom (249,5 mil. €), Košickom (232,2 mil. €), Banskobystrickom (229,9 mil. €) a Prešovskom (212,9 mil. €) kraji (k 31.12.2013; CKO). Bratislavský kraj má prvenstvo vďaka koncentrácii vedecko-výskumného potenciálu, na podporu ktorého smerovalo viac než 150 mil. € v Banskobystrickom a Košickom kraji finančné alokácie smerovali na podporu inovácií a rastu konkurencieschopnosti (graf 1, mapa 2).

Záver

Výsledky analýz poukázali na prítomnosť regionálnych disparít v oblasti Vedomostná ekonomika v oboch sledovaných rokoch. Najvyššie bodové skóre a tým najlepšiu pozíciu v regionálnej štruktúre Slovenska v analyzovanej oblasti má Bratislavský kraj (1 000 bodov), ďalšiu skupinu tvoria Žilinský (307,7 bodov, 30,8 %), Trnavský (293,2 bodov, 29,3 %), Trenčiansky (271,5 bodov, 27,5 %) a Košický (228,5 bodov, 22,9 %) kraj.

Graf 1: Realizované výdavky štrukturálnych fondov pre programové obdobie 2007 - 2013 v rámci strategickej priority 2. Vedomostná ekonomika (k 30.12.2013)

Graph 1: Realized expenditure of EU structural funds for programming period 2007 - 2013 under strategic priority 2 Knowledge economy (30.12.2013)

Špecifická priorita 2.1 Informatizácia spoločnosti

Špecifická priorita 2.2 Výskum a vývoj

Špecifická priorita 2.3 Infraštruktúra vysokých škôl

Špecifická priorita 2.4 Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb prostredníctvom inovácií

Zdroj: Centrálny koordinačný orgán, 2013

Mapa 2: Realizované výdavky štrukturálnych fondov podľa strategickej priority 2. Vedomostná ekonomika k 30.12.2013

Map 2: Realized expenditure of EU structural funds under strategic priority 2. Knowledge economy (30.12.2013)

Zdroj: Centrálny koordinačný orgán, 2013

Bodové skóre a podiel Prešovského a Banskobystrického kraja je približne 10 % a to aj napriek tomu, že v súčasnom programovom období do oboch krajov (Banskobystrický 14,9 %, Prešovský 13,8 %) bol alokovaný pomerne vysoký podiel realizovaných výdavkov zo ŠF v oblasti Vedomostná ekonomika. K faktorom, ktoré determinujú vývoj regionálnych disparít v oblasti Vedomostná ekonomika v kontexte analyzovaných indikátorov, sú priestorovo diferencovaný podiel výdavkov na výskum a vývoj z regionálneho HDP, rozdielna zamestnanosť vo výskume a vývoji, výkonnosť regionálnej ekonomiky a podnikateľská aktivita v oblasti malého a stredného podnikania.

K zmierneniu regionálnych rozdielov nesporne prispieva aj implementácia projektov spolufinancovaných z nástrojov kohéznej politiky EU 2007 – 2013.

Vzhľadom na to, že implementačný proces pokračuje, exaktné vyhodnotenie účinnosti a celkového prínosu kohéznej politiky pri riešení regionálnych disparít v oblasti Vedomostná ekonomika je v súčasnosti problematické.

PodĎakovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA 1/1143/12 Regióny: vývoj, transformácia a regionálna diferenciácia.

Literatúra

- BUČEK, M. – REHÁK, Š. – TVRDOŇ, J. 2010. *Regionálna ekonómia a politika*. Bratislava : Iura edition, ISBN 978-80-8078-3624, s. 269.
- GAJDOŠ, P. 2005. Teoretický a metodologický rámec klasifikácie a typológie regiónov Slovenska v kontexte teritoriálnych disparít. In *Ira, V. et al eds. Podoby regionálnych odlišností na Slovensku*. Bratislava : Sociologický ústav, SAV, 2005, ISBN 80-855544-39-3, s. 25-46.
- KOREC, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 - 2004*. Bratislava : Prírodovedecká fakulta UK, Geografika, ISBN 80-969338-0-9, s. 228.
- KRAMÁREKOVÁ, H. 2010. Priestorové aspekty čerpania štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004 – 2006. In *Geografický časopis*. Bratislava: GÚ SAV, 2010, roč. 62, ISSN 0016-7193, s. 347-373.
- KRAMÁREKOVÁ, H. 2014. 7. Regionálny rozvoj. In *BOLTIŽIAR, M. - DUBCOVÁ, A. et al. 2014. Krajina a ľudia Nitrianskeho samosprávneho kraja*. Nitra: Fakulta prírodných vied Univerzita Konštantína Filozofa 2014, ISBN 978-80-558-0530-6, s. 278.
- MICHAELI, E. a kol. 2010. *Regionálny rozvoj pre geografov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2010, ISBN 978-80-555-0065-2, s. 717.
- MATLOVIČ, R. – MATLOVIČOVÁ, K. 2011. Regionálne disparity a ich riešenie na Slovensku v rozličných kontextoch. Prešov : Prešovská univerzita. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis*, Prírodné vedy, roč. LIII, č. 18, ISSN 1336-6157, 8-87.
- NÁRODNÝ STRATEGICKÝ REFERENČNÝ RÁMEC. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.nsrr.sk/narodny-strategicky-referencny-ramec-2007-2013/>>, [cit. 2013-12-10].
- RAJČÁKOVÁ, E. 2009. *Regionálny rozvoj a regionálna politika Európskej únie a Slovenska*. Bratislava, 2009. ISBN 978-80-89317-09-7, s. 136.
- RAJČÁKOVÁ, E. – ŠVECOVÁ, A. 2002. Postavenie okresov a krajov Slovenska z hľadiska vyhodnotenia vybraných sociálnych a ekonomických znakov. Bratislava : GU SAV, *Geographica Slovaca*, 3, 2002. ISSN 1210-3519, s. 161-175.
- RAJČÁKOVÁ, E. – ŠVECOVÁ, A. 2011. Regionálna štruktúra Slovenska

- v posledných troch desaťročiach. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita. *Acta Regionalia et Environmentalica*, roč. 8, č. 2. ISSN 1336-9253, s. 29-37.
- RAJČÁKOVÁ, E. – ŠVECOVÁ, A. 2012. Sociálna inklúzia v operačných programoch Zamestnanosť a sociálna inklúzia a Vzdelávanie. In *Geografické informácie*. Nitra: Fakulta prírodných vied Univerzita Konštantína Filozofa, 2012, Vol. 16, č. 2, ISSN 1337-9453, s. 167-177.
- STAV IMPLEMENTÁCIE ŠF PODĽA OP, PRIORÍT A OPATRENÍ PRE PO 2007 - 2013 K 31.12.2013. [online]. Centrálny koordinačný orgán. Dostupné na internete: <<http://www.nsrr.sk/cerpanie/>>, [cit. 2014-2-15].
- ŠÚ SR 2014. RegDat (Domácnosti s prístupom na internet podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Fyzické osoby - podnikatelia podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda (€) podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Regionálny hrubý domáci regionálny produkt (v b.c.) PKS podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2010; Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami) podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Tržby za vlastné výkony a tovar v priemysle podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Výdavky na výskum a vývoj podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012; Zamestnanci výskumu a vývoja vo fyzických osobách podľa krajov SR v rokoch 2007 a 2012). [online]. Dostupné na internete <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak>, [cit. 2014-7-20].

KNOWLEDGE ECONOMY – REGIONAL DISPARITIES IN THE CONTEXT OF EU COHESION POLICY IN SLOVAKIA

Summary

The aim of this paper is to show the evolution of regional disparities within the strategic priority 2. Knowledge economy by regions of Slovakia in the context of drawing financial support from the EU cohesion policy instruments in the programming period 2007 - 2013 through the indicators of R&D and economic efficiency.

The analysis demonstrated the existence of regional disparities in both analyzed years. Bratislava region reached the highest and maximum points (1000 points to 31.12.2012) expressing regional disparities. Next group consists of Žilina (307.7 points, 30.8%), Trnava (293.2 points, 29.3%), Trenčín (271.5 points, 27.5%) and Košice (228.5 points, 22.9%) region. The score and share of Prešov and Banská Bystrica regions are approximately about 10%, despite the fact that a relatively high share of expenditure from the Structural Funds has been allocated in both regions to support the knowledge economy in the current programming period.

Spatial differentiation and the emergence of regional disparities are mainly

influenced by the share of expenditure on R&D of regional GDP, differentiated employment in R&D, efficiency the regional economy and business activity in small and medium-sized enterprises.

The implementation of projects co-financed by the EU Cohesion Policy 2007-2013 undoubtedly contributes to mitigate regional disparities in Slovak regions. The strategic priority 2: Knowledge economy is supported from several Operational Programmes (OP Research and Development, Bratislava region, Informatisation of Society, Competitiveness and economic growth) in Slovakia. Most funds were implemented in Bratislava (249.5 mill. €) and Košice (232.2 mill. €) regions, where scientific and research potential of Slovakia has been concentrated. The relatively high support was also allocated in the Banská Bystrica (229.9 mill. €) and Prešov (212.9 mill. €) regions (to 31.12.2013; CCA NSRR).

The exact evaluation of the effectiveness and overall contribution of EU Cohesion Policy in mitigating regional disparities under the knowledge economy is currently difficult due to not concluded implementation process. This will be possible after the finishing of funds drawing and evaluation of the programming period 2007-2013.

Doc. RNDr. Eva Rajčáková, CSc.

RNDr. Angelika Švecová, PhD.

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny

Prírodovedecká fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

E-mail: rajcakova@fns.uniba.sk, asvecova@fns.uniba.sk